

СТАНОВИЩЕ

на

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

Тема на дисертацията: „ЛИНГВИСТИЧНИ АСПЕКТИНА ПРЕДЛОЖНИТЕ И
БЕЗПРЕДЛОЖНИТЕ КОНСТРУКЦИИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК“

Докторант: ФИНКА ИВАНОВА СИРАКОВА

Факултет по славянски филологии, Катедра „Български език“, професионално
направление: 2.1.Филология, научна специалност:“Български език” - Синтаксис

Рецензент: доц. д-р Биляна Божинова Тодорова, Катедра по български език,
Филологически факултет, Югозападен университет „Неофит Рилски“

Участвам в състава на научното жури за защита на дисертационния труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Финка Иванова Сиракова, редовна докторантка по научна специалност „Български език“ - Синтаксис, професионално направление 2.1 Филология, област на висше образование 2. Хуманитарни науки към Катедрата по български език на СУ „Св. Климент Охридски“, въз основа на Заповед № РД38-459/19.07.2024 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“.

1. Общо описание на представените материали

Представеният от Финка Иванова Сиракова комплект материали включва дисертационен труд, автобиография, автореферат, списък на отпечатани научни трудове, протокол за проверка на оригиналността на научния труд, становище от научния ръководител във връзка с процедурата за предотвратяване на плагиатство в дисертационни трудове.

Докторантката е декларирала общо 3 статии, свързани с темата на дисертацията, публикувани в издания в България и чужбина. С тези свои публикации тя изпълнява изискванията на ЗРАСРБ и има необходимите точки, за да може да бъде допусната до публична защита.

2. Кратки биографични данни за докторантката

Според предоставените материали Финка Сиракова е завършила най-напред Института по туризъм „Алеко Константинов“, град Бургас, степен „Специалист“, след това се дипломира като магистър в Университета „Проф. д-р Асен Златаров“, град Бургас, а през 2018 г. получава и образователната степен *Магистър по българска*

филология – преводач – редактор от СУ „Св. Климент Охридски“. Владее гръцки и немски език, участвала е нееднократно в мобилност по програма „Еразъм +“. Има богат опит като преводач, включително на художествени произведения, както и в сферата на туризма и образованието.

3. Актуалност на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд „ЛИНГВИСТИЧНИ АСПЕКТИ НА ПРЕДЛОЖНИТЕ И БЕЗПРЕДЛОЖНИТЕ КОНСТРУКЦИИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК“ е свързана с актуален проблем, който обаче само частично е изследван задълбочено. Проследена е структурата на конкурентни еквивалентни по смисъл предложни и безпредложни конструкции при именната група с главна част отглаголни съществителни с наставки *-не* и *-ние*; при вербалната група с подчинена част, чиято синтактична служба в изречението е обстоятелствено пояснение за място и време; при предложната група с главна част сложен предлог, както и структурата на предложни и безпредложни конструкции при адективната група и адвербиалната група. Систематизираното изследване на конкуренцията между предложните и безпредложните конструкции в рамките на различните синтактични конструкции дава възможност да бъдат потърсени причините за възникването на конкуренцията в речевата практика, както и какъв е обхватът на явлението.

4. Описание и характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд, предоставен на членовете на журито, се състои от 155 страници, като неговата структура е класическа: увод с приложени съкращения, три глави, заключение, приноси, библиография и приложения.

В увода са представени някои важни уточнения – кои са обектът и предметът на изследване (съответно предложните и безпредложните конструкции в българския език структурата на конкурентните еквивалентни по смисъл предложни и безпредложни конструкции в различните групи – именна, вербална и пр.); целта на изследването - да се направи опит разглежданите конструкции да се представят в различни лингвистични аспекти, които са свързани с функциите на изследваните словосъчетания и отношенията между техните конституенти; както и свързаните с тази цел изследователски задачи, сред които онагледяване на структурата на: именната група (NP) в частност с опорно съществително с наставка *-не* и наставка *-ние*, вербалната група (VP) с подчинена част обстоятелствено пояснение за място и време, адективната група (AP), адвербиалната група (AdvP) и предложната група (PP) с фокус върху предложна група с опора сложен предлог; представяне и съпоставяне на

еквивалентни предложни и безпредложни конструкции в споменатите фрази, от чийто състав бива съкращаван крайният предложен компонент, с цел извеждането на морфосинтактични и лексикални особености при трансформацията на предложния модел в безпредложен. Хипотезата, която докторантката проверява, е наличието/отсъствието на правила, обуславящи трансформацията на предложната конструкция в безпредложна, както и проверката на допускането, че за преобразуването на предложния модел в безпредложен са необходими определени предпоставки за съкращаването на предложния компонент от състава на предложното словосъчетание. Поради естеството на поставените задачи, са приложени множество методи, сред които дедуктивният, съпоставителният, трансформационният, количественият, качественият, и т.н. Ексерпираниите източници са от различни функционални стилове, за да могат да се получат представителни резултати. При представянето на примерите обаче, особено в III глава, преобладават примерите от официално-деловия стил, което не е без основание, тъй като голяма част от изследваните конструкции се срещат много активно в административните текстове.

Първата глава е теоретична и представя обзор на схващанията за това какво е словосъчетание, кои са видовете словосъчетания, които са видовете подчинителни словосъчетания и т.н.

Втората глава представя предложните и безпредложните конструкции, като се уточнява, че в тази работа „термините словосъчетание, съчетание, фраза, група и конструкция ще се употребяват синонимно с цел избягване на повторение.“ Представена е класификация на предлозите, посочени са и различните схващания в българската наука за мястото на предлога в словосъчетанието, за падежната реализация на въвежданата от предлог именна група и пр. Авторката приема, че „падежните отношения в българския език се изразяват с помощта на предлозите и те като управители приписват винителен падеж на управляваната от тях именна група, чийто лексикален израз е местоимение със запазена падежна форма“.

В третата глава последователно са представени предложните и безпредложни конструкции с главна част от глаголно съществително, като се установява, че при ОС на *-не* с по-висока фреквентност на употреба са предложните конструкции. Освен това дисертантката установява един любопитен факт: че преобразуването на предложна конструкция в безпредложна не зависи от това колко пъти се употребява в изречението предлогна, както и че за трансформацията на предложния модел в безпредложен приложение намират и четири правила за неупотреба на предлога *на*, изведени от Л.

Андрейчин. Представени са и субординационните отношения в сложни словосъчетания. Анализът е точен и представя вътрешната йерархия между елементите на съчетанието. В тази част са разгледани и някои съчетание с ОС на *-ние* и някои девербални съществителни.

Изследваните конкурентни вербални конструкции показват следната закономерност: че изпускането на предложния компонент от състава на предложна конструкция словосъчетанието запазва своята смислова цялост и отсъствието на предлог не води до загуба на информация и съответно до проблеми в разбирането.

Изключително любопитно е споменаването на някои конструкции, при които са изпуснати темпоралните предлози *в (във)* и *през* в българския език и популярността на безпредложни конструкции – обстоятелствени пояснения за време, обозначаващи година, сезон, месец и ден от седмицата. Много ценно е съпоставянето на това явление с езиковата ситуация в гръцкия и немския език – езици, които дисертантката познава добре, като съпоставката показва, че процесите в немски, за разлика от тези в гръцки, са различни от тези в българския език.

Финка Сиракова обръща внимание и на изпускането на предлог от състава на сложен предлог, като прави извода, че крайният предложен компонент не е задължителен, но за да бъде изпуснат той, е необходимо да следва съществително име и изпускането му да не води до проблеми в комуникацията. Следващите части на тази глава представят прилагателното име и наречието като главна и подчинена част в предложна и безпредложна конструкция.

В заключението са представени обобщено наблюденията от предишните глави, а след това са описани точно и ясно приносите. Следва библиографията, която съдържа 80 заглавия на статии и монографии на български и на чужди езици, както и 5 онлайн ресурса.

Авторефератът коректно и точно представя съдържанието на труда.

5. Бележки и препоръки

Нямам съществени препоръки по труда – бих предложила при следващи проучвания да се включат по-активно текстове и от другите функционални стилове, особено от разговорния и медийния, тъй като ми се струва, че могат да излязат интересни наблюдения. На стр. 38 е допусната по недоглеждане една промяна в поредността на представяните части на речта – *предлог + наречие* в м. наречие + *предлог* при представянето на „независимо от“; на стр. 47 при представяне на конструкцията *местоимение + предлог + подчинена част субантивизирано числително име* е посочен

неточен пример: *някои от учащите*. Тези съвсем дребни недоглеждания обаче по никакъв начин не развалят цялостното добро впечатление от труда.

6. Заключение

В заключение ще посоча, че представеният текст предлага на нашето внимание цялостно и приносно изследване, което има всички качества на ценен научен труд. Затова давам своята положителна оценка на представения дисертационен труд и ще гласувам за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР“ на ФИНКА ИВАНОВА СИРАКОВА в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Български език“ – Синтаксис.

7.10.2024 г.

Автор на становището:

(доц. д-р Биляна Тодорова)